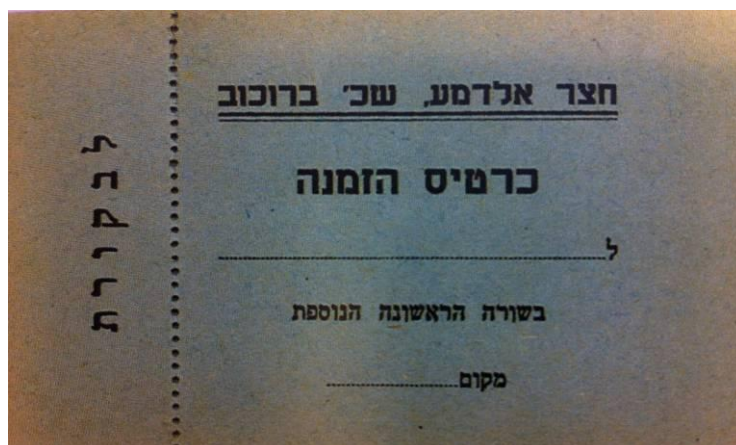

עיר שדה 01.1 – חצר אלדמע: בית לתרבות וסליק להגנה

אברהם אייזנשטיין (1963-1984) נולד בברדיצ'ב באוקראינה. הוא עלה לארץ בשנת 1906, לאחר הפרעות באודסה. בארץ הוא שינה את שם משפחתו ל"אלדמע" כמבקש להטמיע את אידיאולוגיית חייו בשם עצמו: אל-דמע, שפירושו ללא דמעות.

בעת עלייתו ארצה, אלדמע היה לאיש רב פעלים. הוא עבד כצלם נודד עבור בית החרושת של ד"ר טריטש, ייסד את התיאטרון העברי הראשון בשנת 1906 ועבד כשחקן תחת שם הבמה- אברהם 'ברזל-אבן'. באותה התקופה הוא ייסד את "אגודת ההתעמלות" שלימים הפכה למכבי יפו ואת תזמורת כלי השיפה הראשונה בארץ- "כינור ציון". כמו כן, הוא היה אחד ממייסדיה העיקריים של חברה טרסק. בשנת 1909 אלדמע החל לעבוד כמורה לציור בגימנסיית הרצלייה, שם הוא דאג לארגן מגוון אירועים ופעילויות חברתיות, טיולים וחגיגות. הסופר וההיסטוריון מרדכי נאור כתב על אלדמע כך: "אמן, בוהמיין, שחקן, צלם, מורה לציור.. מארגן חגיגות ציבוריות, איש רוח ופעיל הציבור שהותיר את טביעת אצבעותיו בחיי התרבות של יפו ותל אביב בראשית המאה העשרים". אלדמע היה מקפיד מאוד על לבושו המהודר. אפילו בימים קשים ניתן היה לזהותו במכנסי רכיבה, חולצה לבנה, עניבה רחבה ופרח ציפורן רענן על דש מעילו.

לאחר נישואיו הפך אלדמע את ביתו שבלב שכונת בורוכוב (לימים גבעתיים) למרכז תרבות שוקק חיים. "חצר אלדמע", כפי שכונתה חצר הבית, אכלסה בשנות ה-20 אמפיתיאטרון בן 800 מושבים, אותו בנה במו ידיו ובו אירח את מיטב התיאטראות של אותה התקופה: תיאטרון המטאטא, הקומקום, האהל והבימה. ביתו היה פתוח לקהל הרחב ומעולם לא נגבה תשלום על הצגה או על השכרת המקום. השחקנים הפכו לבני בית, והיו נשאים אחרי ההצגות על מנת להמשיך לשתות ולאכול עם בני המשפחה. חולשתו של אלדמע הייתה חג הפורים: הוא ערך נשפים בביתו והיה הראשון שקיבל מידי המנדט את הזכות לירות זיקוקי דינור. ביתו היה גם למרכז מסיבות והוללות, לא רק בימי חג ומועד.

מלבד היותו ביתו של אלדמע מרכז תרבותי וקהילתי, הוא שימש במשך 25 שנה כסליק חשאי עבור ההגנה. בבניית הסליק היה מעורב מפקד ההגנה עצמו יוסף הכט ומעטים מתושבי השכונה ידעו על קיומו. עם השנים אוחסנו בו מאות כלי נשק והוא היה לסליק הגדול ביותר באזור גוש דן. אלדמע כונה על ידי חבריו: "רומנטיקן ביום ובכיר הגנה בלילה". אחד הסיפורים הנודעים על פעילותו הביטחונית ארע בעת נסיעתו לשווייץ ב-1909, במהלכה ניפגש עם בוגרשוב וקיבל ממנו הוראה להעביר לארץ כלי נשק שנרכשו מידי הצבא השווייצרי. בהגיעו לנמל יפו הוא נתפס על ידי התורכים והועלה

עיר שדה: הארכיון | פרקים בהיסטוריה של אקטיביזם תרבותי בתל-אביב יפו

במסגרת "אוהבים אמנות. עושים אמנות" 2012

למשפט. לתורכים הוא אמר שהינו נתין רוסי ולכן נישלח למאסר בקונסוליה הרוסית לאחר שריצה חמישה חודשי מאסר, הוא זוכה.

מסיפוריו האישיים של בנו של אברהם אלדמע, רן אלדמע, ניתן לעמוד על מה שנדמה כפרדוקס, אולם הוא מתברר כמאפיין של הפעילות התרבותית בתל אביב של אותן שנים. הבית המהווה מקור לפעילות תרבותית מאורגנת וספונסנית ובאותו זמן - לפעילות מיליטנטית חשאית. רן אלדמע הוא מספר שלבר מצוותו הוא קיבל שובך של יוניס. שובך זה, אשר היה למגרש משחקים עבור ילדי השכונה, היווה למעשה פתח אורור נחוץ והסוואה עבור הסליק הילד רן ראה מספר פעמים גברים זרים נבלעים באדמה מתחת לשובך ומצא את אקדח ההשבעה של ארגון ההגנה חבוי באורלוגין שבבית. למעשה, כל פינה בביתו של אלדמע נשאה בחובה תפקיד כפול: מרכז תרבותי ובסיס בטחוני.

ביבליוגרפיה:

אילן שחורי, *כי מחר נמות*, מאמר מתוך מוסף תרבות, ידיעות תל אביב, 9.3.2012
נ. דונוביץ, *תל אביב- חולות שהיו לכרך*, הוצאת שוקן, 1959
רן אלדמע, *אל דאגה ואל דמע*, הוצאת תיעוד תולדות חיים, 2010

תמונות:

כרטיס כניסה לחצר אלדמע, מתוך ספרו של רן אלדמע "אל דאגה ואל דמע"
כרזה של תיאטרון אהל, 1939, מתוך ספרו של רן אלדמע "אל דאגה ואל דמע"

תגיות: חברה טרסק, אברהם אלדמע, ההגנה.